

Návrh společných požadavků: Decentralizovaná energetika jako priorita evropských fondů v období 2028 - 2034

Účel tohoto dokumentu

S tímto dokumentem přichází Hnutí DUHA v rámci své činnosti v Unii komunitní energetiky a Centrum pro dopravu a energetiku jako s návrhem stanoviska k podpoře Zeleného kruhu. Se stanoviskem se zároveň obracíme na širokou skupinou stakeholderů - města a obce, firmy, místní akční skupin a jejich asociace s cílem nalézt společné průniky, ve kterých se můžeme vzájemně podporovat v přípravě příštího programového období tak, aby finanční prostředky EU vedly ke skutečné a spravedlivé decentralizaci a dekarbonizaci české energetiky v situaci, kdy končí řada jiných podpůrných mechanismů a zajištění financování, mimo jiné například na program Nová zelená úsporám, je velmi nejisté. Po nalezení shody mezi více aktéry by měl následovat společný dopis premiérovi s hlavními požadavky.

Hlavní požadavky

- **Zařadit decentralizovanou energetiku mezi hlavní priority NRPP i průřezová témata období 2028–2034**
Decentralizovaná energetika má být prioritním cílem evropských fondů a zároveň průřezovou prioritou s vazbou na dostupné bydlení, sociální soudržnost, regionální rozvoj, odolnost státu a dekarbonizaci.
- **Vyčlenit pro decentralizovanou energetiku minimálně 210 mld. Kč na celé programové období**, aby bylo možné nahradit výpadek Modernizačního fondu a dalších končících zdrojů podpory, naplnit cíle NKEP a akcelarovat energetické úspory a rozvoj obnovitelných zdrojů energie.
- **V některých oblastech zachovat dotační podporu vedle finančních nástrojů**
Vedle finančních nástrojů musí zůstat dostupná dotační podpora, zejména tam, kde existují výrazné veřejné zájmy nebo bariéry v implementaci opatření, jedná se o podporu nízkopříjmových domácností, komunitních a neziskových projektů, inovací, projektů s vysokým veřejným přínosem nebo obtížně realizovatelných renovací památkově chráněných budov.
- **Umožnit podporu širokému okruhu oprávněných žadatelů a integrovaných projektů**
Financování má být dostupné obcím, krajům, MSP, SVJ, bytovým družstvům, energetickým společenstvím, MAS, spolkům i církvím. Podporovány mají být

komplexní projekty kombinující OZE, akumulaci, renovace budov, flexibilitu, sdílení energie, chytré řízení a poradenství.

- **Posílit územní dimenzi, partnerství a efektivní implementaci fondů**
Pro podporu opatření oblasti územní dimenze zásadní zachování silné role místních akčních skupin (CLLD/LEADER) a zapojení dalších regionálně působících aktérů jako jsou energetické agentury a energetičtí manažeři krajů, měst a energetických společenství. Je třeba široce zapojit partnery včetně obcí, podnikatelů, nevládních organizací a akademické sféry do monitorování a řízení fondů a využít existující implementační struktury (SFŽP, OPŽP, NZÚ apod.) místo vytváření nových systémů.
- **Zařadit mezi podporovaná opatření zapojování veřejnosti do projektů decentralizované energetiky, budování kapacit obcí a energetických společenství** pro plánování a přípravu společných projektů energetické decentralizace včetně poradenství, koordinace a zapojování veřejnosti.

Stanovisko Zeleného kruhu k financování decentralizované energetiky z evropských fondů v období 2028 - 2034

Česká republika vstupuje do přípravy nového programového období evropských fondů 2028–2034 v době, kdy čelí souběhu strategických výzev: zajistit zdroje energie při stoupajícím geopolitickém napětí, zvládnout dopady vysokých cen energie na nízkopříjmové domácnosti a konkurenceschopnost malých a středních podniků, potřeby posílit odolnost venkovských a strukturálně postižených regionů a řešit problémy špatné dostupnosti bydlení.

Decentralizovaná energetika v širokém slova smyslu, se zapojením občanů, obcí, malých a středních podniků, místních akčních skupin, krajů, energetických agentur a manažerů, SVJ a energetických společenství nabízí na tyto výzvy komplexní odpověď.

Jedná se o synergickou kombinaci opatření jako je výroba, akumulace, sdílení a efektivní využívání energie, energetické renovace, příprava koncepcí a projektů, poradenství, vzdělávání a zapojování občanů, inovace a aplikovaný výzkum.

Klíčovým znakem je lokální vlastnictví nebo kontrola — ekonomické benefity i rozhodovací pravomoci zůstávají v místě. Decentralizovaná energetika není sektorovou politikou, ale průřezovým nástrojem, který současně přispívá ke snižování energetické závislosti a posilování odolnosti, ke snižování energetické chudoby a rozvoji venkovských a strukturálně oslabených regionů, k demokratizaci energetiky a posilování role občanů.

Příprava NRPP je jedinečnou příležitostí, aby Česká republika zařadila decentralizovanou energetiku jako průřezovou prioritu, která přispívá k naplňování více cílů najednou a k uspokojení potřeb řady aktérů. Cílem této pozice je nalezení a prosazování shody mezi širokou skupinou aktérů tak, aby byla opatření komunitní energetiky v širokém slova smyslu zakotvena v NRPP 2028–2034 s dostatečnými prostředky, dostupná všem relevantním aktérům, a mohla tak naplno uplatnit svůj potenciál.

Nová architektura evropských fondů jako příležitost

Návrh Evropské komise na Víceletý finanční rámec 2028–2034 přináší zásadní strukturální změny. Dosud oddělené fondy kohezní politiky, zemědělské politiky a vnitřní bezpečnosti budou sloučeny do Národních a regionálních plánů partnerství (NRPP). Díky tomuto **propojení umožňuje NRPP kombinovat financování investic, sociálních opatření, územního rozvoje a venkova v rámci jednoho strategického dokumentu.**

Návrh nařízení o fondech v NRPP stanovuje cíle pro evropské financování v příštím období 2028 - 2034. **Decentralizovaná energetika k jejich plnění může zásadně přispět, kdy naplňuje obecné cíle nařízení o evropských fondech:**

- **Snižování regionálních nerovností a podpora nejméně rozvinutých regionů,** když generuje investice a místní zaměstnanost přímo v hospodářsky oslabených a venkovských oblastech.
- **Podpora kvalitního zaměstnání, vzdělávání, sociálního začleňování** a sociálně spravedlivá transformace ke klimatické neutralitě, kdy snižuje energetickou chudobu, zpřístupňuje levnou energii a zapojuje do transformace území, která by jinak zůstala stranou.

Stejně tak pomáhá naplňovat specifické cíle fondů:

- **Udržitelná prosperita, průmyslová základna, digitální transformace, dostupné bydlení** tím, že zvyšuje energetickou soběstačnost obcí a firem, podporuje rozvoj chytrých sítí a snižuje provozní náklady bydlení.
- **Obranyschopnost, bezpečnost a odolnost vůči krizím a katastrofám.** Decentralizovaná lokální výroba a akumulace zvyšují odolnost infrastruktury vůči výpadkům a krizovým situacím.

Národní kontext: decentralizovaná energetika jako cíl

Decentralizovaná energetika již je součástí přijatého Strategického rámce politiky soudržnosti 2028+ v ČR a také návrhu Národního regionálního partnerského plánu (NRPP), s opatřeními jako je podpora obnovitelných zdrojů energie včetně akumulace a projekty energetické nezávislosti, snižování energetické náročnosti, podpora

rekonstrukcí bydlení, kritické infrastruktury s důrazem na tu energetickou a posilování odolnosti pomocí aktivního občanství a participace občanů.

Programové prohlášení aktuální vlády stanovuje jako svou první prioritu levnější energie a energetickou bezpečnost. Druhou klíčovou prioritou je dostupné bydlení, vláda se také zavazuje k posílení sociálních jistot zranitelných skupin. V oblasti regionálního rozvoje slibuje investiční pobídky v hospodářsky oslabených oblastech a rovnoměrný rozvoj všech regionů včetně venkova. Průřezově vláda zdůrazňuje odolnost státu vůči bezpečnostním hrozbám a infrastrukturám selháním a posilování soběstačnosti jako nástroje ochrany občanů. **Decentralizovaná energetika je jedním ze způsobů, jak tyto priority propojit ve vzájemné synergii.**

Decentralizovaná energetika je také v souladu s hlavními strategickými dokumenty, k jejichž cílům by měla NRPP také přispívat:

- **Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+** podporuje dynamický, vyvážený a udržitelný rozvoj území s důrazem na snižování disparit mezi regiony prostřednictvím investic do lokální ekonomiky, dostupnosti veřejných služeb a zlepšení podmínek života na venkově.
- **Národní klimaticko-energetický plán ČR** stanovuje cíl podílu OZE na konečné spotřeby na 30 % do roku 2030 a dosáhnout úspor energie o 11,7 % zejména prostřednictvím renovační vlny v budovách a rozvoje akumulace a flexibility soustavy.
- **Národní akční plán pro chytré sítě 2025–2030** má za cíl vytvořit podmínky pro rozvoj decentralizovaných zdrojů, akumulace a elektromobility v distribuční soustavě, zvýšit spolehlivost a bezpečnost dodávek elektřiny a zajistit zákazníkům lepší přístup k informacím — tedy digitalizovat a flexibilizovat distribuční síť.
- **Koncepce rozvoje venkova ČR** má za cíl podpořit hospodářský rozvoj, kvalitu života a dostupnost služeb ve venkovských oblastech, **posílit místní samosprávu a místní ekonomiku** a zachovat funkční venkovské komunity, energetická infrastruktura je součástí typových opatření.

V návaznosti jak na Programové prohlášení vlády, tak na naplňování závazných cílů Národního klimaticko-energetického plánu, by proto decentralizovaná energetika měla:

- **představovat jednu z hlavních priorit financování NRPP a mít cílená opatření ve více operačních nebo jiných implementačních programech** pokrývajících soukromý, veřejný i občanský sektor
- **být provázána na všechny relevantní priority a opatření** tak, aby její prvky mohly být vhodně začleněny do financovaných projektů např. v oblasti odolnosti, konkurenceschopnosti, sociální a územní soudržnosti, dopravy apod.

Alokace prostředků pro decentralizovanou energetiku

Celková předpokládaná alokace pro ČR na léta 2028 - 2034 je cca. 29,4 mld. Eur.¹ Podle aktuálního Nařízení o NRPP má být 43 % prostředků vyčleněno na klimatická a environmentální opatření a 14 % na sociální opatření. Některá opatření přitom mohou být zahrnuta v obou oblastech a právě decentralizovaná energetika s prevencí energetické chudoby může být jedním z nich.

Indikativní rozdělení alokace v ČR

Celková alokace NRPP ČR 2028 - 2034	720 mld. Kč
- klimatická a environmentální opatření (43%)	310 mld. Kč
- sociální opatření (14%)	100 mld. Kč

Evropský rozpočet kromě NRPP počítá s dalšími nástroji, jako je Fond konkurenceschopnosti v objemu 234 mld. Euro, který má financovat dekarbonizaci mj. velkého průmyslu s obálkou 26,2 mld. Eur.²

Modelování Centra pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy pro Národní klimaticko energetický plán odhadlo celkovou potřebu pro splnění cílů České republiky v **dekarbonizaci a adaptaci mezi lety 2023 - 2030 na úrovni asi 2,8 bilionu Kč.**

Většinu těchto nákladů ponese soukromý sektor, ale role veřejných financí je zde zásadním prvkem, který projekty umožňuje. **Potřeba veřejné podpory** pro sektory OZE, dekarbonizace teplárenství, budov, udržitelnou mobilitu a spravedlivou transformaci představuje **kolem 850 mld. Kč.** Zásadní podíl z této částky nese Modernizační fond, dále se na něm podílí Nástroj pro oživení a odolnost, evropské fondy, výnosy z emisních povolenek a další zdroje.

Investiční potřeby transformace a adaptace na změnu klimatu³

	hodnota investic	veřejné zdroje
Celkem bez DPH	2,772	1,313
	mld. Kč	mld. Kč
výroba energie a tepla*	693	242
budovy + terciární sektor	1,102	393
adaptace	275	235

¹ Zdroj: Jednání MMR - NOK 09/2025

² Zdroj: Evropská komise,

https://single-market-economy.ec.europa.eu/access-finance/european-competitiveness-fund_en

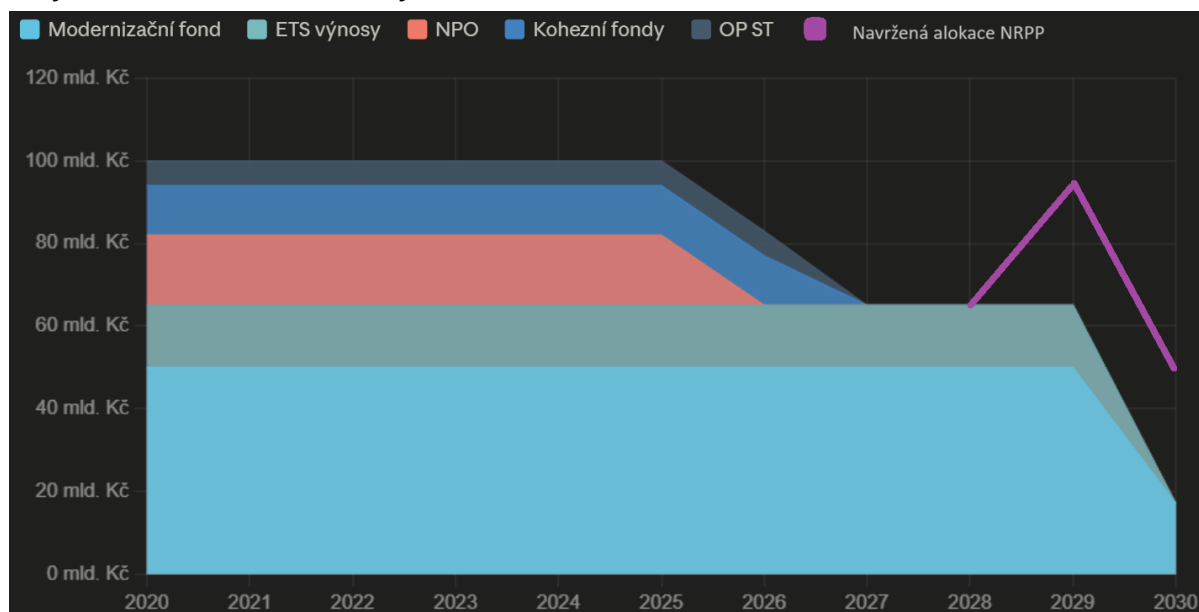
³ Podle modelování COŽP UK - scénář WAM (With Additional Measures), který byl využit pro zpracování NKEP.

<https://zelenatransformace.cz/aktuality/vlada-schvalila-aktualizovany-klimaplan/>

čistá mobilita	229	138
průmysl	230	81
spravedlivá transformace	76	61
oběhové hospodářství	13	9
*mimo nové jaderné zdroje		

Aktuálně se ale disponibilita řady zdrojů financování snižuje. Praktické dopady snižování zdrojů na dekarbonizaci můžeme vidět již dnes, například ve **snížení alokace pro program Nová zelená úsporám**, kvůli němuž na něj nedosáhnou tisíce domácností, které si nemohou vzít úvěr. Zatím **není připraveno pokračování Modernizačního fondu**, po roce 2030 tak může dojít k výpadku financování ve výši přibližně 80–100 mld. Kč. Skončí financování programů pro OZE (RES+), teplárenství (HEAT) či komunitní energetiku (KOMUNERG). Také výnosy z aukcí povolenek ETS1 nedosahují očekávané výše, za celé programové období v součtu to představuje výpadek cca 70–80 mld. Kč. K dispozici zřejmě nebude ani Sociálně klimatický fond a jeho předfinancování v důsledku odmítnutí transpozice směrnice ETS II. Jeho relevantní část pro decentralizovanou energetiku se odhaduje na 30–35 mld. Kč. **Celkový gap tak dosahuje 180–215 mld. Kč za roky 2028–2034.** K potřebám financování je dále potřeba přičíst oblasti, které jsou již dnes běžně financovány z evropských fondů z OPŽP, OP TAK a OP ST jako jsou projekty energetických renovací a OZE obcí či malých a středních podniků ve výši cca. **50 mld. Kč.**

Graf: Srovnání dosavadního financování dekarbonizace a navržená alokace NRPP⁴



⁴ Zpracováno dle Centra pro dopravu a energetiku s vlastní úpravou NRPP: Financování dekarbonizace v Česku - Přehled a doporučení, https://www.cde-org.cz/media/object/2747/cde_a4_-_policy_briefing_cz.pdf.pdf

Pro dosažení závazných cílů pomocí obnovitelných zdrojů a úspor energie v sektoru decentralizované energetiky je proto třeba vyčlenit v NRPP na tuto oblast celkem nejméně 210 mld. Kč, tedy 30 mld. Kč ročně po sedmileté období. Tato alokace vychází z potřeby nahradit část výnosů emisních povolenek v systému ETS I, část výpadku povolenek ETS II a zároveň část končícího Modernizačního fondu.

Forma podpory decentralizované energetiky

V novém programovém období bude výrazně posílena role **finančních nástrojů** jako jsou zvýhodněné úvěry, garance a podobně. Přesto, že **úvěrové financování má v decentralizované energetice své místo**, je zároveň nutné udržet **zásadní motivační roli** dotačního financování.

Dotační financování by mělo být připraveno pro projekty, které nemohou dosáhnout na finanční nástroje nebo jsou i při zvýhodněných finančních nástrojích neuskutečnitelné, jako například:

- žadatel je veřejný subjekt (zejm. obce, kraje)
- žadatel nesmí rozdělovat zisk (energetická společenství, spolky)
- projekt přináší výrazné sociální benefity (např. bydlení, energetická chudoba)
- projekt přináší výrazné benefity pro energetickou bezpečnost (např. stabilita sítě)
- projekt přináší zásadní inovace (např. kombinace elektromobility a flexibility)
- projekt řeší zásadní bariéry (např. místní odpor k VTE, nezáměr o renovace ze strany členů SVJ apod.)

Oprávnění žadatelé

Mezi oprávněnými žadateli by měly být zahrnuty prakticky všechny typy subjektů vyjma velkých podniků, pro něž jsou určeny prostředky Fondu konkurenceschopnosti:

- Obce a svazky obcí
- Kraje
- Obecní společnosti a příspěvkové organizace
- Malé a střední podniky
- Energetická společenství
- Místní akční skupiny
- SVJ a bytová družstva
- Spolky a církve

Podporovaná opatření

Základem podpory decentralizované energetiky v novém programovém období by měla být **synergická opatření, která budou dosahovat zároveň více cílů** v oblasti energetiky, regionální ekonomiky a rozvoje, řešení chudoby a strukturálních nerovností a posilování participace.

Cílem je motivovat žadatele, aby připravovali integrované, komplexní projekty, které zahrnou a umožní vzájemně koordinovat více podporovaných opatření včetně zapojení více žadatelů. Zároveň by ale podmínky financování neměly přinášet nepřiměřenou administrativní zátěž a měly by být vhodně nastaveny tak, aby realizaci komplexních projektů nebránily například různé vztahy k předmětům podpory nebo různost plánovacích a rozhodovacích procesů zapojených subjektů. Dává proto smysl kombinovat různá opatření dohromady tak, aby se například dosáhlo lokálně a regionálně vhodného mixu různých obnovitelných zdrojů pro posílení stability sítě, kombinace zateplování čtvrtí s modernizací tepláren, kombinaci výstavby zdrojů s akumulací a řízením výroby a spotřeby a podobně.

Uvádíme výčet opatření, která by neměla být vynechána z podpory:

Výroba elektřiny a tepla z obnovitelných zdrojů

Fotovoltaické elektrárny, větrné elektrárny, malé vodní elektrárny, bioplynové stanice a biomasové kogenerační zdroje, tepelná čerpadla. Navyšování kapacit stávajících obnovitelných zdrojů. Podpora spoluvlastnictví, pořizování vlastnických podílů ve velkých zdrojích OZE (typicky vítr).

Akumulace energie

Bateriová úložiště připojená ke zdrojům OZE, samostatně stojící systémy akumulace, tepelná akumulace v budovách a CZT

Energetické úspory ve veřejném sektoru

Energetické renovace veřejných budov a budov, plnicích veřejné funkce, zateplení, výměna otopné soustavy, instalace OZE a systémů energetického managementu, výměny a zefektivnění technologií vč. veřejného osvětlení se zvýhodněním pro památkově chráněné objekty. Projekty EPC.

Energetické renovace rodinných a bytových domů

Komplexní renovace bytových domů v obecním vlastnictví nebo v majetku SVJ a bytových družstev se zvýhodněním pro památkově chráněné objekty. Projekty EPC. Zvláštní důraz na strukturálně postižené regiony a zvýhodnění pro nízkopříjmové domácnosti. Renovace rodinných domů, zejména s důrazem na zranitelné domácnosti.

Sdružené renovace a zefektivnění CZT

Koordinované renovace více budov, připojených ke zdroji centrálního zásobování teplem, spolu s rekonstrukcí tepelné soustavy s cílem umožnit dekarbonizaci zdrojů CZT a jejich dimenzování pro energeticky účinné čtvrti. Hromadné projekty EPC, činnost koordinace energetických renovací.

Systémy řízení lokální výroby a spotřeby

Pořízení a implementace energetického managementu a zařízení pro řízení spotřeby, výroby a akumulaci a účast na trhu s flexibilitou. Podpora akumulace, flexibility a agregace malých výrobců a spotřebitelů.

Sdílení energie a virtuální síťové měření

Provoz a inovace datových platforem pro sdílení, instalace chytrých měřičů a prvků regulace, integrace do distribuční soustavy. Podpora projektů sdílení energie v

bytových domech, v obecní infrastruktuře a napříč místní komunitou se zapojením firem a obyvatel.

Mikrosítě, lokální distribuční sítě a aktivní řízení

Výstavba, modernizace a digitalizace síťové infrastruktury mimo DS s cílem efektivně využít místní obnovitelné zdroje a zajistit zásobování zásadních místních provozů v případě krize.

Budování kapacit obcí, krajů, energetických společenství a občanů

Poradenství pro domácnosti na modelu jednoho kontaktního místa (one-stop-shop). Koordinace energetických společenství, příprava integrovaných projektů v území, zapojování občanů do projektů. Podpora energetických agentur, poradců a manažerů, facilitátoři pro SVJ a bytová družstva.

Předprojektová a projektová příprava

Financování studií proveditelnosti, právního poradenství, přípravy podkladů pro žádosti o dotace a povolení. Podpora přípravy sdružených projektů a facilitace jednání v území.

Osvěta a vzdělávání

Informační kampaně zaměřené na obce, domácnosti a malé podniky o možnostech decentralizované energetiky. Vzdělávací programy pro zastupitele, úředníky, technické pracovníky žadatelů.

Územní dimenze

Podobně jako v minulých obdobích, i tentokrát by měly silnou roli při zprostředkování financí a zejména při organizování decentralizace energetiky plnit místní akční skupiny. Mají mandát rozvoje území, znají místní aktéry a disponují administrativními kapacitami, které jednotlivé obce postrádají. Při zavádění komunitní energetiky se MAS ukázaly jako velmi schopné. Podpora pro komunitně vedený místní rozvoj (CLLD) a metodu LEADER by proto měla být zachována a dále rozšířena i na městské oblasti.

Veřejná kontrola a partnerství

Pro vhodné nastavení intervencí, zachování transparentnosti a dosažení čerpání evropských fondů je nezbytná důsledná aplikace principu partnerství. Partneri z řad obcí, asociací podniků, asociací nevládních organizací a akademické sféry musí být zastoupeni jak v přípravných platformách fondů EU na všech úrovních, tak v monitorovacích výborech a pracovních skupinách v období čerpání. V souladu s návrhem nařízení o NRPP by žádný ze sektorů partnerů, ale ani úředníci státu, neměli mít v těchto orgánech nadpoloviční většinu.

Efektivní implementace

Nařízení o NRPP nenavrhuje implementační strukturu pro evropské fondy na národní úrovni, ta je tentokrát v gesci členských států. Navrhujeme, aby byly pro rozdělování fondů využity stávající, dobře osvědčené mechanismy, zejména ve správě SFŽP: operační programy podobné OPŽP, případně OPTAK a IROP, program Nová zelená úsporám a programy obdobné programům Modernizačního fondu.

Zpracoval

Ondřej Pašek, Hnutí DUHA - Friends of the Earth
vedoucí Pracovní skupiny dotace UKEN
ondrej.pasek@hnutiduha.cz
608 381 602